

QUẢN LÝ ĐA DẠNG TÔN GIÁO Ở TỈNH AN GIANG¹

PGS.TS. Vương Xuân Tinh
Viện Dân tộc học

Tóm tắt: Đa dạng tôn giáo là xu hướng của nhiều quốc gia, trong đó có Việt Nam, và An Giang là tỉnh có sự đa dạng tôn giáo cao ở vùng Tây Nam Bộ của nước ta. Sự đa dạng đó tạo nên nguồn lực xã hội và đa dạng văn hóa, song cũng đặt ra những thách thức cho công tác quản lý. Thực tiễn ở tỉnh An Giang cho thấy, bộ máy quản lý đa dạng tôn giáo gồm nhiều cơ quan của hệ thống chính trị, song quan trọng nhất là Ban Tôn giáo và Mặt trận Tổ quốc với mạng lưới đến cấp xã, có nhiệm vụ để các tôn giáo hoạt động đúng pháp luật và tuân theo chính quyền. Thách thức đang đặt ra hiện nay với công tác quản lý là quan hệ tôn giáo xuyên quốc gia. Để làm tốt nhiệm vụ đã nêu, cần đảm bảo sự thích hợp của bộ máy và nâng cao năng lực của đội ngũ cán bộ, trong đó có việc chuyên nghiệp hóa về quản lý công tác tôn giáo.

Từ khóa: Đa dạng tôn giáo, quản lý tôn giáo, Ban Tôn giáo, Mặt trận Tổ quốc, tỉnh An Giang.

Ngày nhận bài: 30/12/2019, ngày gửi phản biện: 2/1/2020, ngày duyệt đăng: 9/2/2020

Mở đầu

Quan hệ giữa chính trị và tôn giáo, cụ thể hơn, giữa nhà nước với tôn giáo là vấn đề rất nhạy cảm ở nhiều quốc gia trên thế giới (Vương Xuân Tinh, 2019, tr. 3-12). Tính nhạy cảm ở ngay quản lý của nhà nước với các hoạt động của tôn giáo, và ứng xử của tôn giáo với sự quản lý ấy (Muzaffar, 2009, pp. 1-15; Ahmed, 2011). Trong quản lý của nhà nước với tôn giáo, có hai lĩnh vực cơ bản: công nhận tổ chức tôn giáo và chấp nhận các nhu cầu, hoạt động của tổ chức đó. Tính phức tạp và nhạy cảm của quan hệ giữa nhà nước và tôn giáo thường gia tăng trong bối cảnh đa dạng tôn giáo: bên cạnh khó khăn khi công nhận về tổ chức, thi nhu cầu, hoạt động của các tôn giáo rất phong phú. Bởi vậy, sự phức tạp và nhạy cảm không chỉ đối với mỗi tôn giáo mà còn giữa các tôn giáo. Nếu quản lý thiếu chuần mực, bất bình đẳng, sẽ dẫn tới bất ổn xã hội và mâu thuẫn, xung đột giữa tôn giáo với nhà nước.

Việt Nam là quốc gia mà ngay từ đầu Công nguyên đã có sự đa dạng tôn giáo (Nguyễn Hồng Dương, 2015, tr. 3-30). Ở Tây Nam Bộ, sự đa dạng đó được xem là cao nhất so với những vùng khác trong cả nước. Nơi đây, ngoài hiện diện của nhiều tôn giáo mang tầm quốc tế như Phật giáo, Công giáo, Hồi giáo (Islam), Tin Lành, còn là nơi ra đời của một số tôn giáo địa phương như Bửu Sơn Kỳ Hương, Tứ Ân Hiếu nghĩa, Phật giáo Hòa Hảo. Bên cạnh đó, do tiếp xúc, hỗn dung tôn giáo đã khiến mỗi tôn giáo có nhiều hệ phái khác nhau. Tính đến năm 2015, trong 13 tỉnh của Tây Nam Bộ có 4.750 cơ sở thờ tự của Phật giáo, Công giáo, Tin Lành, Cao Đài, Phật giáo Hòa Hảo, Hồi giáo và

¹ Bài viết là kết quả của Đề tài cấp Nhà nước "Xây dựng mối quan hệ giữa chính quyền địa phương và tôn giáo nhằm đảm bảo ổn định và đồng thuận xã hội", Mã số: KX.01.35/16-20, do Viện Dân tộc học chủ trì. TS. Trần Thị Hồng Yến làm chủ nhiệm.

những tôn giáo khác. Trong số cơ sở thờ tự của các tôn giáo đã nêu, nhiều nhất là của Phật giáo với 2.741 cơ sở, tiếp theo là Cao Đài - 719 cơ sở, Công giáo - 664 cơ sở, Tin Lành - 110 cơ sở (Trần Hữu Hợp, 2018).

An Giang là tỉnh có sự đa dạng tôn giáo trong bối cảnh vùng Tây Nam Bộ. Vẫn theo số liệu của Trần Hữu Hợp (2018), tính đến năm 2015, cơ sở thờ tự của Phật giáo ở tỉnh An Giang có số lượng lớn thứ hai (304 cơ sở), sau tỉnh Tiền Giang (399 cơ sở). Cơ sở thờ tự của Phật giáo Hòa Hảo cũng có số lượng lớn thứ hai (10 cơ sở²), sau tỉnh Đồng Tháp (22 cơ sở); còn cơ sở thờ tự của Hồi giáo thì chiếm hầu hết (28/31) số cơ sở của Tây Nam Bộ; và trong tổng số 434 cơ sở thờ tự của các tôn giáo khác, tỉnh An Giang chiếm nhiều nhất - 220 cơ sở. Nếu xem xét tổng số cơ sở thờ tự của các tôn giáo, tỉnh An Giang có số lượng cao nhất trong 13 tỉnh của vùng Tây Nam Bộ, với 663/4.750 cơ sở.

Trên cơ sở tài liệu nghiên cứu thực địa ở tỉnh An Giang vào tháng 10/2018 và một số công trình đã công bố, bài viết này đề cập đến việc quản lý đa dạng tôn giáo ở An Giang, qua đó góp phần nhận diện và rút ra những vấn đề từ quản lý ấy nhằm đảm bảo sự đoàn kết tôn giáo và đồng thuận xã hội. Quản lý đa dạng tôn giáo có nhiều lĩnh vực, song chúng tôi chỉ tập trung tìm hiểu những vấn đề liên quan đến cơ cấu tổ chức của bộ máy quản lý, các hoạt động và kết quả của công tác quản lý đối với Phật giáo Nam tông Khơ-me, Phật giáo Hòa Hảo và Hồi giáo trong những năm gần đây.

1. Đôi nét về hệ thống tổ chức của một số tôn giáo

1.1. Phật giáo Nam tông Khơ-me

Cơ cấu tổ chức của Phật giáo Nam tông Khơ-me ở địa phương, trước hết phải kể đến Ban Trị sự giáo hội Phật giáo cấp tỉnh và cấp huyện, trong đó có cả Phật giáo Bắc tông. Đội ngũ trụ trì và coi sóc chùa Nam tông Khơ-me gồm sư cả, sư phó, các *achar* và *sadi*. Dù nhà sư có vị trí nào trong giáo hội Phật giáo các cấp, hay là đại biểu Quốc hội, đại biểu Hội đồng nhân dân, thành viên Mặt trận Tổ quốc... đều ở một chùa nhất định. Liên quan đến Ban Trị sự giáo hội Phật giáo cấp tỉnh, cấp huyện và đội ngũ trụ trì, coi sóc chùa là hàng giáo phẩm. Tại tỉnh An Giang, đến tháng 10/2018, Phật giáo Nam tông Khơ-me có 9 hòa thượng, 13 thượng tọa, 35 đại đức và có 341 chức sắc, 792 chức việc.

Mỗi chùa còn có Ban Quản trị với số thành viên tùy theo quy mô từng chùa. Thành viên của Ban Quản trị có thể gồm sư phó, *achar* và phật tử. Ban Quản trị điều hành công việc hàng ngày ở chùa, vận động gây quỹ để xây dựng chùa, lo đám tang của phật tử. Theo Trần Hồng Liên (2014, tr. 376-384), trước năm 1986, Ban Quản trị chùa có số lượng 20 - 30 thành viên. Đến năm 2014, có nơi, Ban quản trị chùa tới hơn 100 thành viên. Ngoài Ban Quản trị, còn có Đội tự quản. Mô hình này xuất hiện đầu tiên ở huyện Tịnh Biên, tỉnh An Giang. Nhiệm vụ chính của Đội tự quản là giữ gìn an ninh, trật tự của chùa. Mỗi chùa có thể gồm nhiều đội tự quản, như chùa Thốt Nốt của xã An Cư, huyện Tịnh Biên có 4 đội. Thành viên đội tự quản hầu hết là phật tử.

Một số nơi, tổ chức chùa còn gắn với *phum* truyền thống của người Khơ-me. Chẳng hạn tại chùa Thốt Nốt (xã An Cư, huyện Tịnh Biên), các hoạt động gắn với ba *phum* là Chơn Cô, Prây Tô Tung và Pô Thi. Mỗi *phum* đều có *mé phum* (trưởng *phum*). *Mé phum* do dân trong *phum* bầu

² Theo số liệu của Ban Tôn giáo tỉnh An Giang, vào tháng 10/2018 tỉnh có 14 cơ sở thờ tự của Phật giáo Hòa Hảo.

thường đảm nhiệm trọn đời nếu còn sức khỏe và uy tín. Nhiệm vụ chính của *mê phum* bây giờ là thực hiện các hoạt động liên quan đến tôn giáo.

1.2. Phật giáo Hòa Hảo

Về tổ chức, Phật giáo Hòa Hảo chỉ có hai cấp: cấp toàn đạo là Ban Trị sự trung ương giáo hội Phật giáo Hòa Hảo, có trụ sở đặt tại An Hòa tự - thị trấn Phú Mỹ, huyện Phú Tân, tỉnh An Giang; và cấp cơ sở là Ban Trị sự giáo hội Phật giáo Hòa Hảo cấp cơ sở (thuộc xã, phường, thị trấn). Ban Trị sự trung ương, theo quy định có khoảng 15 - 21 người; còn Ban trị sự cơ sở có từ 5 đến 7 người. Ban Trị sự Trung ương gồm Ban thường trực và các ủy viên, được bầu theo nhiệm kỳ đại hội. Ban thường trực của Đại hội Đại biểu cấp toàn đạo lần thứ IV có 7 vị, trong đó có 1 trưởng ban phụ trách chung và 6 phó trưởng ban phụ trách các lĩnh vực: thường trực, văn phòng, tổ chức và nhân sự, tài chính, truyền thông, kiểm soát. Ban Trị sự cơ sở gồm có các vị: trưởng ban, phó trưởng ban, kiểm soát, giáo lý, từ thiện, khánh tiết. Những tỉnh, thành có đông tín đồ Phật giáo Hòa Hảo được lập Ban Đại diện - đơn vị trung gian, không phải cấp hành chính đạo. Phật giáo Hòa Hảo không có chức sắc, chỉ có đội ngũ chức việc. Tại tỉnh An Giang, có 135 Ban Trị sự cơ sở, 14 cơ sở thờ tự, với 931 chức việc.

1.3. Hồi giáo (Islam)

Hệ thống tổ chức của Hồi giáo ở người Chăm hiện nay cũng có hai cấp: Ban đại diện cộng đồng Hồi giáo (cấp tỉnh) và Ban quản trị thánh đường, tiểu thánh đường (cấp cơ sở). Dựa trên nhu cầu của cộng đồng Hồi giáo, ở một số địa phương đã thành lập Ban đại diện, mà trước hết là tại TP. Hồ Chí Minh, rồi lần lượt đến các tỉnh An Giang, Tây Ninh và Ninh Thuận. Chức năng của Ban đại diện là quản lý, điều hành hoạt động tôn giáo; tiếp xúc, trao đổi với các tổ chức trong và ngoài nước, giao lưu văn hóa. Nhiệm kỳ của Ban đại diện là 5 năm. Tại tỉnh An Giang, Ban đại diện cộng đồng Hồi giáo đóng tại huyện An Phú, gồm 16 thành viên, trong đó có 8 vị ở xã Châu Phong - trung tâm Hồi giáo của người Chăm. Việc phong phẩm cho chức sắc dựa trên suy cử của cộng đồng. Ban đại diện phân công thành viên quản lý các thánh đường. Hàng năm hoặc khi đột xuất, các thánh đường báo cáo hoạt động cho Ban Đại diện. Ban quản trị thánh đường gồm nhiều thành viên. Ví dụ, Ban quản trị của thánh đường Mubarak ở xã Châu Phong có 12 người, trong đó có 1 giáo cả, 2 phó giáo cả, 1 thư ký, 1 thủ quỹ, 4 *catip*, 4 *imam*. Các tiểu thánh đường cũng có các chức vụ tương tự, song số *catip* và *imam* thường ít hơn.

2. Hệ thống tổ chức làm công tác tôn giáo ở tỉnh An Giang

Tổ chức làm công tác tôn giáo ở cấp địa phương trong những năm qua đã thay đổi. Ở cấp tỉnh, trước đây Ban Tôn giáo trực thuộc Ủy ban nhân dân tỉnh, là đơn vị ngang cấp sở, có nhiệm vụ tham mưu cho Tỉnh ủy và Ủy ban nhân dân về công tác tôn giáo. Đến nay, Ban Tôn giáo trực thuộc Sở Nội vụ, thường do một Phó Giám đốc kiêm Trưởng ban, có con dấu riêng, tài khoản riêng. Như vậy, Ban Tôn giáo chỉ lớn hơn cấp phòng. Còn ở cấp huyện, trước đây có Phòng Tôn giáo, nay công tác tôn giáo được sáp nhập vào Phòng Nội vụ, và trong phòng đó có một Phó Trưởng phòng phụ trách công tác tôn giáo, một công chức kiêm nhiệm công tác này. Tại cấp xã, công tác tôn giáo do Phó Chủ tịch phụ trách văn xã đảm nhiệm, và thường cán bộ làm công tác văn hóa giúp việc cho Phó Chủ tịch xã nhiệm vụ quản lý nhà nước về tôn giáo trên địa bàn.

Bên cạnh hệ thống hành chính làm công tác tôn giáo chuyên trách ở cấp tỉnh, huyện và ban chuyên trách ở cấp xã như đã nêu, còn có các tổ chức khác cũng có nhiệm vụ liên quan đến vấn đề tôn giáo, như Công an, Mặt trận Tổ quốc, Dân vận. Với công an ở cấp tỉnh và huyện, có cán bộ phụ trách tôn giáo. Khi có vấn đề liên quan đến tôn giáo ở địa phương, các cán bộ trong hệ thống ban, ngành nêu trên góp phần tham mưu cho cấp ủy Đảng, chính quyền giải quyết.

Bên cạnh hệ thống tổ chức đã nêu, ở cấp tỉnh và huyện còn thành lập Ban Chỉ đạo công tác tôn giáo (gọi tắt là Ban chỉ đạo 37). Trưởng ban chỉ đạo thường là Phó Bí thư, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cấp tỉnh hay huyện. Chẳng hạn tại cấp huyện, có Trưởng ban chỉ đạo là Phó Bí thư huyện ủy, Chủ tịch Ủy ban nhân dân huyện; có 3 Phó Trưởng ban (gồm Phó Bí thư thường trực huyện ủy, Trưởng ban Dân vận huyện ủy, Chủ tịch Ủy ban Mặt trận Tổ quốc); và tổ giúp việc gồm 3 thành viên thuộc Mặt trận Tổ quốc, Ban Dân vận, Văn phòng Hội đồng nhân dân hay Ủy ban nhân dân huyện. Với cơ quan Mặt trận Tổ quốc, ở cấp tỉnh và cấp huyện thường có một Phó Chủ tịch chịu trách nhiệm về công tác tôn giáo và dân tộc.

Cán bộ làm công tác tôn giáo cũng có tính đặc thù. Ví dụ tại huyện Phú Tân tỉnh An Giang, do tín đồ Phật giáo Hòa Hảo chiếm tới 87% dân số có tín ngưỡng, tôn giáo nên cán bộ chuyên trách, ban chuyên trách vấn đề tôn giáo, cán bộ có nhiệm vụ liên quan thuộc cấp huyện và cấp xã, phường, thị trấn thường là tín đồ Phật giáo Hòa Hảo. Khảo sát tại thị trấn Phú Mỹ - nơi ra đời Phật giáo Hòa Hảo, nay có hơn 90% dân số theo Phật giáo Hòa Hảo cho thấy, hầu hết cán bộ cấp thị trấn và cán bộ ấp đều là tín đồ của tôn giáo này. Tại ấp Trung 3, nơi có 778 hộ, 2.213 người, với 99% dân số theo Phật giáo Hòa Hảo, đã có 101 người là Đảng viên.

Ở địa phương có đông người Chăm theo Hồi giáo sinh sống như tại thị xã Tân Châu (An Giang), việc sắp xếp cán bộ làm công tác tôn giáo cũng căn cứ vào kinh nghiệm, khả năng làm việc với tôn giáo này. Ví dụ, tại Phòng Nội vụ của thị xã, có một Trưởng phòng là người Hồi giáo quê ở xã Châu Phong - trung tâm Hồi giáo của người Chăm. Vẫn tại xã Châu Phong, có 1 Phó Chủ tịch xã là tín đồ Hồi giáo phụ trách công tác tôn giáo. Do địa phương sắp xếp cán bộ như trên, nên tạo thuận lợi trong thực hiện công tác này.

3. Một số hoạt động trong quản lý đa dạng tôn giáo

Ở tỉnh An Giang, có nhiều hoạt động liên quan đến quản lý đa dạng tôn giáo, song trong phần này, chúng tôi chỉ trình bày việc nâng cao nghiệp vụ công tác tôn giáo, công nhận tổ chức tôn giáo, truyền thông chính sách tôn giáo, và trợ giúp đạo sự của các tổ chức tôn giáo.

3.1. Nâng cao nghiệp vụ công tác tôn giáo

Đội ngũ làm công tác tôn giáo ở tỉnh An Giang phần lớn chỉ qua kinh nghiệm mà chưa được đào tạo cơ bản, như tốt nghiệp đại học hay có văn bằng sau đại học về tôn giáo học. Điểm mạnh của một số cán bộ làm công tác tôn giáo là có mối quan hệ tốt với chức sắc, chức việc của các tôn giáo, biết rõ tâm tư, nguyện vọng của họ và có thể coi đây như vốn xã hội của những cán bộ này. Tuy nhiên, vốn đó khó chuyển giao cho người khác; và nếu cán bộ ấy chuyển công tác hay về hưu, sẽ ảnh hưởng đến nhiệm vụ chung. Bởi vậy, tỉnh và các huyện phải mở nhiều lớp tập huấn, đào tạo về công tác tôn giáo cho cán bộ.

Kể từ sau khi Luật Tín ngưỡng, tôn giáo được ban hành vào tháng 11/2016, đến tháng 10/2018, tỉnh An Giang đã phối hợp với Phòng Nội vụ các huyện, thành phố, thị xã tổ chức được 11 lớp triển khai Luật Tín ngưỡng, tôn giáo và các văn bản liên quan cho 1.224 cán bộ trong hệ thống chính trị cấp tỉnh, huyện, xã. Ngoài ra, tỉnh còn phổ biến Luật Tín ngưỡng, tôn giáo cho 200 báo cáo viên pháp luật và tuyên truyền viên pháp luật của tỉnh; 30 công đoàn viên của Sở Nội vụ và 300 giảng viên của Đại học An Giang; tham gia báo cáo quan điểm, chính sách của Đảng và pháp luật của Nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo tại 22 lớp bồi dưỡng do các ngành, các cấp và tôn giáo tổ chức. Để nâng cao tri thức về Phật giáo Hòa Hảo, tỉnh An Giang tổ chức được 10 lớp giới thiệu giáo lý căn bản của tôn giáo này cho 1.150 người.

3.2. Công nhận tổ chức tôn giáo

Công nhận tổ chức tôn giáo là hoạt động quan trọng của mọi nhà nước đối với các tôn giáo. Ở Việt Nam, việc công nhận tổ chức tôn giáo ở cấp Trung ương do Thủ tướng Chính phủ quyết định; ở cấp địa phương, do Chủ tịch Ủy ban nhân dân tỉnh/thành phố thực hiện. Với các hoạt động tôn giáo, tùy theo mức độ nhu cầu của tôn giáo mà cấp nào có thẩm quyền quyết định. Khi Luật Tín ngưỡng, tôn giáo được ban hành vào năm 2016, việc công nhận tổ chức tôn giáo có những thay đổi và đơn giản hơn so với Pháp lệnh tín ngưỡng, tôn giáo năm 2004. Luật Tín ngưỡng, tôn giáo có quy định rất cụ thể về điều kiện, trình tự, thủ tục, thẩm quyền, thời hạn đối với việc cấp đăng ký, công nhận tổ chức tôn giáo. Tính đến tháng 6/2017, Việt Nam đã công nhận hoặc cấp giấy chứng nhận đăng ký hoạt động tôn giáo cho 41 tổ chức thuộc 15 tôn giáo, với khoảng 25,3 triệu tín đồ (Huyền Nguyễn, 2018).

Việc công nhận tổ chức tôn giáo ở tỉnh An Giang được thực hiện theo nguyên tắc và hướng dẫn trong văn bản của Nhà nước, cụ thể là các pháp lệnh, nghị định và nay là Luật Tín ngưỡng, tôn giáo. Theo đó, Ban Tôn giáo đã tham mưu cho Ủy ban nhân dân tỉnh xây dựng và công bố danh mục thủ tục hành chính lĩnh vực tín ngưỡng, tôn giáo thuộc thẩm quyền giải quyết của Sở Nội vụ. Các cơ quan có thẩm quyền giải quyết nhu cầu thành lập tổ chức tôn giáo trực thuộc và cơ sở thờ tự, như Ban trị sự Phật giáo Hòa Hảo của xã Vĩnh Phước (huyện Tri Tôn), chùa Liên Hoa (xã Mỹ Hội Đông, huyện Chợ Mới), chùa An Hòa tự B (xã Khánh An, huyện An Phú), chùa Võ Châu tự (xã Vĩnh Xương, thị xã Tân Châu) thuộc Giáo hội Phật giáo Hòa Hảo. Tỉnh còn cấp thủ tục để cho phép thay đổi địa điểm trụ sở làm việc của Ban Trị sự giáo hội Phật giáo Hòa Hảo xã Vĩnh Xương (thị xã Tân Châu),...

Ở cấp huyện và xã cũng đổi mới nhiệm vụ quản lý tôn giáo. Ví dụ tại thị xã Tân Châu, trước khi Luật Tín ngưỡng, tôn giáo có hiệu lực, hoạt động tôn giáo hàng năm của các cơ sở đều thực hiện đăng ký theo quy định và gửi chính quyền địa phương vào ngày 15 tháng 10. Với các hoạt động diễn ra ngoài kế hoạch, tổ chức tôn giáo phải tiếp tục xin phép chính quyền địa phương. Khi thực hiện Luật Tín ngưỡng, tôn giáo, chính quyền cấp huyện và xã đã hướng dẫn các tổ chức tôn giáo trên địa bàn làm thông báo danh mục hoạt động tôn giáo hàng năm và chỉ thực hiện một lần; trường hợp phát sinh thì làm thủ tục bổ sung theo quy định.

3.3. Truyền thông chính sách tôn giáo cho chức sắc, chức việc và tín đồ

Nhiệm vụ này được quan tâm thường xuyên. Ví dụ, để thực hiện tốt công tác truyền thông đồng Chăm Hồi giáo, chính quyền địa phương chú trọng việc truyền thông chủ trương của Đảng, chính

sách, pháp luật của Nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc, chức việc và tín đồ. Đầu tháng 10/2018, tỉnh An Giang đã tổ chức 7 lớp triển khai Luật Tín ngưỡng, tôn giáo và các văn bản có liên quan cho các chức sắc, chức việc, nhà tu hành, tín đồ; 1 lớp tuyên truyền, phổ biến chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo cho 120 chức sắc, chức việc Hồi giáo; phối hợp với Ban Đại diện cộng đồng Hồi giáo của tỉnh và Ban đại diện Đạo hội Tứ ân hiếu nghĩa tổ chức 2 lớp phổ biến pháp luật và công tác hành chính đạo cho 200 người.

Cùng với tổ chức các lớp như trên, việc truyền thông công tác tôn giáo còn được thực hiện linh hoạt và đa dạng. Tại xã Châu Phong, trong năm 2018, cán bộ tỉnh đã truyền đạt về chính sách tôn giáo của Đảng và Nhà nước cho cán bộ cấp xã, các chức sắc Hồi giáo ở ngay thành đường của ấp Châu Giang. Sau đó, kết hợp với những buổi hành lễ, các chức sắc lại truyền đạt cho tín đồ ở thành đường. Tài liệu được tỉnh cung cấp thường dưới dạng tờ rơi để chức sắc và tín đồ dễ đọc, dễ nhớ.

Việc tiếp xúc tôn giáo được tổ chức thường kỳ. Những cuộc tiếp xúc với cộng đồng Hồi giáo ở thị xã Tân Châu và xã Châu Phong được thực hiện 6 tháng một lần. Để góp phần đảm bảo đoàn kết tôn giáo, chính quyền địa phương các cấp chú trọng thực hiện chính sách với người có uy tín. Tại thị xã Tân Châu, từ năm 2013 - 2018, Ủy ban nhân dân thị xã đã hỗ trợ 49 lượt người có uy tín trong đồng bào Chăm là chức sắc tôn giáo với kinh phí 16.600.000 đồng; chi cho việc thăm hỏi người có uy tín lúc ốm đau, bệnh tật 75.000.000 đồng; khen thưởng cho 40 lượt người có uy tín với gần 16.400.000 đồng; hỗ trợ 53 lượt gia đình tiêu biểu với 22.000.000 đồng; hỗ trợ cất nả, vay vốn đầu tư phát triển sản xuất kinh doanh cho 7.543 người với 603.440.000 đồng; giải ngân cho 4 hộ mua nhà trên cụm tuyến dân cư, 2 hộ mua đất với 198.000.000 đồng.

3.4. Trợ giúp đạo sự cho các tôn giáo

Một số đạo sự của các tôn giáo cũng được chính quyền địa phương trợ giúp. Cán bộ của Mặt trận Tổ quốc, Ban Dân vận... còn tư vấn cho chức sắc, chức việc trong xây dựng cơ sở thờ tự, tổ chức lễ hội để đảm bảo an ninh, đúng pháp luật.

Mặt trận Tổ quốc tỉnh từng đề nghị hỗ trợ xây chùa, trợ giúp vật chất của Phật giáo Bắc tông cho Phật giáo Nam tông. Được sự đồng ý của chính quyền, năm 2007, Trường trung cấp Phật giáo An Giang thành lập tại chùa Viên Quang, thành phố Châu Đốc. Với Phật giáo Nam tông, trường này chi đạo tạo các lớp sơ cấp Pali theo ba điểm chùa. Từ năm 2011 - 2018, chùa Thốt Nốt (xã An Cư, huyện Tịnh Biên) - một trong ba điểm chùa đã mở được 6 lớp sơ cấp Pali, mỗi lớp có khoảng 20 người. Mỗi khóa học, chính quyền địa phương hỗ trợ từ 20 - 30 triệu đồng.

Việc dạy song ngữ Việt - Khơ-me được Nhà nước quan tâm. Tính đến năm 2014, toàn vùng Tây Nam Bộ có 305 trường với 2.489 lớp, 59.755 học viên học tiếng Khơ-me Ngoài ra, còn có hệ thống các lớp học trong chùa Khơ-me (Bùi Ngọc Diệp - Võ Thành Hùng, 2014, tr. 251-261). Ở huyện Tịnh Biên tỉnh An Giang, năm 2017 chính quyền đã hỗ trợ 30 triệu đồng cho lớp học ở chùa Thom Mít và chùa Văn Râu. Hiện nay, số trẻ em vào chùa học ngày càng đông, do bố mẹ thường đi làm xa nhà. Tại chùa Thốt Nốt, trong năm 2018, có 79 học sinh Khơ-me theo học, trong đó có 35 em ăn ở tại chùa.

Các tôn giáo khác cũng được tạo điều kiện phát triển đạo sự. Năm 2017 và 2018, Ban Trị sự trung ương giáo hội Phật giáo Hòa Hào đã mở 10 lớp hành chính tin học văn phòng, 3 khóa đào tạo

giáo lý viên. Được sự đồng ý của các cấp có thẩm quyền, Trường trung cấp giáo lý Phật giáo Hòa Hảo đang xây dựng và bộ máy quản lý của nhà trường đã có bộ khung hoạt động. Tại thành đường ở ấp Châu Giang (xã Châu Phong, thị xã Tân Châu) còn có lớp nội trú học tiếng Chăm và kinh Coran cho trẻ em. Qua đề nghị của Ban đại diện Hội giáo tỉnh và được đồng ý của Phòng Giáo dục thị xã Tân Châu, lớp khai trương năm 2015, đến năm 2018 có 120 học sinh.

4. Những vấn đề đặt ra với quản lý đa dạng tôn giáo hiện nay ở tỉnh An Giang

Nhiều năm qua, các tôn giáo ở An Giang đã có nhiều đóng góp cho sự phát triển kinh tế - xã hội của địa phương, đặc biệt là hoạt động thiện nguyện, song vẫn có những thách thức trong công tác quản lý tôn giáo.

Với Phật giáo Nam tông Khor-me, quản lý mối quan hệ xuyên quốc gia là vấn đề cần quan tâm. Từ năm 2000 - 2014, toàn vùng Tây Nam Bộ có 630 chư tăng du học ở nước ngoài. Quốc gia có chư tăng theo học nhiều là Campuchia, Thái Lan, Myanmar và Ấn Độ, trong đó nhiều nhất là Campuchia, với 371 người, chiếm 58,8%. Khi đi học, chỉ có 137 chư tăng (21,7%) thực hiện đầy đủ thủ tục. Sau khi học xong, chỉ có 15 chư tăng về nước, 115 chư tăng hoãn tục ở lại nước ngoài (Nguyễn Thị Bích Thùy, 2014, tr. 551-558). Đến nay, tình trạng nêu trên vẫn diễn ra, trong đó có những chư tăng của tỉnh An Giang.

Việc quản lý hoạt động của Hội giáo cũng khó khăn tương tự. Người Chăm Hồi giáo có mối quan hệ họ hàng, đồng tộc và tôn giáo với nhiều nước trong khu vực Đông Nam Á (Campuchia, Malaysia, Indonesia), với một số nước theo Islam ở vùng Trung Đông và với đồng tộc, đồng đạo ở Mỹ hay một số nước phương Tây khác. Tại tỉnh An Giang, tính đến năm 2018, có khoảng 10.000 người Chăm Hồi giáo sang Campuchia, Malaysia bị "mất dấu", tức sau đó các cơ quan quản lý không biết họ ra sao. Có 154 trường hợp đi học ở nước ngoài, song chỉ có 110 người trở về. Số phụ nữ lấy chồng là đồng tộc, đồng đạo ở các nước như Mỹ, Australia, Canada, Malaysia ngày càng nhiều. Tại thị xã Tân Châu, trong năm 2018 (tính đến tháng 10), có 39 trường hợp phụ nữ Chăm lấy chồng nước ngoài. Với những người đi học ở nước ngoài và bành hương, các cơ quan chức năng biết ít thông tin về họ. Tuy nhiên, quan hệ tộc người và tôn giáo xuyên quốc gia vốn là truyền thống lâu đời của người Chăm trong lịch sử (Vương Xuân Tinh - Vũ Đình Mười đồng chủ biên, 2016, tr. 116-126).

Theo báo cáo của Ban Tôn giáo tỉnh An Giang (2018), trên địa bàn tỉnh đã từng xảy ra việc lôi kéo tín đồ Hồi giáo dòng Sunni chuyển theo dòng Shitte - một dòng có nhiều thế lực cực đoan - ở xã Khánh Hòa, huyện Châu Phú. Ban Tôn giáo đã phối hợp cùng các ban ngành khác giải quyết ổn thỏa, tránh được hệ lụy. Trong thời gian qua, một số tổ chức của người Chăm lưu vong ở nước ngoài vẫn có tác động tới dân tộc Chăm nói chung, người Chăm Hồi giáo nói riêng. Đó là các tổ chức: Văn phòng Chămpa quốc tế - IOC ở Mỹ, Đại phát thanh Sóc Chăm tại TP. Phnom Penh - Vương quốc Campuchia, Hội Huynh đệ Hồi giáo thế giới ở Pháp, Tổ chức Ejtimayah có trụ sở ở Ấn Độ, hay Hội Từ thiện Hồi giáo Islam Đông Dương - Indonesia - Trung Quốc ở Mỹ (Vương Xuân Tinh - Vũ Đình Mười đồng chủ biên, 2016, tr. 125-126).

Phật giáo Hòa Hảo là tôn giáo có lịch sử phát triển phức tạp, nay vẫn còn những hệ lụy. Một số người tự xưng là "Phật giáo Hòa Hảo thuần túy" vốn có quan hệ với nước ngoài, chống lại tổ chức Phật giáo Hòa Hảo được Nhà nước công nhận. Để đảm bảo an ninh trật tự và ổn định xã hội, công an tỉnh An Giang đã thực hiện nhiều biện pháp đấu tranh ngăn chặn với những đối tượng này. Tỉnh từ

năm 1999 - 2018, công an tỉnh đã khởi tố 20 vụ, bao gồm: 8 vụ với tội “Chống người thi hành công vụ”; 5 vụ “Lợi dụng các quyền tự do, dân chủ xâm phạm lợi ích Nhà nước, quyền lợi, lợi ích hợp pháp của tổ chức, công dân”; 3 vụ “Gây rối trật tự công cộng”; 1 vụ “Vụ khống”; 1 vụ “Không chấp hành quy định của cơ quan nhà nước về quản chế hành chính”; 1 vụ “Cố ý gây tổn hại cho sức khỏe của người khác”; 1 vụ “Tuyên truyền chống Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam”. Ngoài ra, cũng xử lý 39 lượt đối tượng có hành vi lợi dụng Phật giáo Hòa Hảo để kích động tin đồ gây mất an ninh, trật tự trên địa bàn.

Kết luận

Đa dạng tôn giáo là xu thế ở nhiều quốc gia trên thế giới. Điểm tích cực của sự đa dạng là tăng cường nguồn lực xã hội và góp phần tạo nên đa dạng văn hóa, song nếu không được quản lý tốt, sẽ dẫn tới bất ổn xã hội, mâu thuẫn và xung đột tôn giáo, đặc biệt là giữa tôn giáo với nhà nước. Qua thực tiễn ở tỉnh An Giang cho thấy, để quản lý đa dạng tôn giáo, chính quyền địa phương đã dựa trên quan điểm đoàn kết, đồng thuận tôn giáo và luật pháp của Nhà nước Việt Nam. Các tổ chức tham gia trực tiếp quản lý đa dạng tôn giáo gồm nhiều cơ quan của hệ thống chính trị, đó là Ban Tôn giáo, Mật trận Tổ quốc, Ban Dân vận... của cấp tỉnh cùng mạng lưới đến cấp xã. Có hai lĩnh vực chính trong quản lý, đó là công nhận tổ chức tôn giáo và các hoạt động của tôn giáo. Thách thức lớn trong quản lý đa dạng tôn giáo hiện nay là quan hệ tôn giáo xuyên quốc gia.

Vấn đề then chốt của quản lý đa dạng tôn giáo là để các tổ chức tôn giáo hoạt động đúng pháp luật và tin cậy chính quyền. Muốn vậy, cần đảm bảo sự thích hợp của bộ máy quản lý, năng lực của người quản lý. Theo đó, qua thực tiễn ở tỉnh An Giang cho thấy, hai cơ quan có vai trò chính trong việc quản lý này là Ban Tôn giáo và Mật trận Tổ quốc cùng mạng lưới đến cấp xã. Tuy nhiên, việc thực hiện nhiệm vụ của phần lớn cán bộ trong những cơ quan đó đều dựa trên kinh nghiệm mà chưa được đào tạo cơ bản. Mặt khác, với chính sách sử dụng cán bộ như hiện nay, rất ít người gắn với một vị trí của quản lý công tác tôn giáo trong thời gian lâu dài. Đây là điểm yếu khi thực hiện tính chuyên nghiệp quản lý đa dạng tôn giáo mà địa phương cần khắc phục, bởi nếu không, sẽ khó giải quyết những thách thức đang đặt ra.

Tài liệu tham khảo

1. Ahmed, Ishtiaq (Ed, 2011), *The Politics of Religion in South and Southeast Asia*, Routledge.
2. Bùi Ngọc Diệp - Võ Thành Hùng (2014), “Một số vấn đề đặt ra đối với giáo dục và đào tạo ở người Khmer vùng đồng bằng sông Cửu Long hiện nay”, trong: Viện Nghiên cứu tôn giáo và Học viện Phật giáo Nam tông Khmer, *Phật giáo Nam tông Khmer đồng hành cùng dân tộc* (Kỷ yếu Hội thảo khoa học), Kiên Giang, tháng 6, tr. 251-261.
3. Nguyễn Hồng Dương (2015), “Những thách thức của đa dạng tôn giáo tại Việt Nam hiện nay”, *Tạp chí Nghiên cứu tôn giáo*, Số 10, tr. 3-30.
4. Trần Hữu Hợp (2018), *Sự đa dạng tôn giáo, tín ngưỡng vùng Tây Nam Bộ - Tiềm năng du lịch văn hóa*, trên trang http://custa.cantho.gov.vn/com_content/articles/Su-da-dang-ton-giao-tin-nguong-vung-Tay-Nam-Bo-Tiem-nang-du-lich-van-hoa/448.htm (Truy cập ngày 12/2/2019).

5. Trần Hồng Liên (2014), "Một số chuyển đổi thời hội nhập của Phật giáo Nam tông Khmer", trong: Viện Nghiên cứu tôn giáo và Học viện Phật giáo Nam tông Khmer, *Phật giáo Nam tông Khmer đồng hành cùng dân tộc* (Kỷ yếu Hội thảo khoa học), Kiên Giang, tháng 6, tr. 376-384.

6. Muzaffar, Chandra (Ed, 2009), *Religion and Governance*, Arah Publications.

7. Huyền Nguyễn (2018), *Lần đầu tiên tại Việt Nam, tổ chức tôn giáo được công nhận có tư cách pháp nhân*, trên trang <https://laodong.vn/xa-hoi/lan-dau-tien-tai-viet-nam-to-chuc-ton-giao-duoc-cong-nhan-co-tu-cach-phap-nhan-606491.ldo> (Truy cập ngày 10/12/2018).

8. Nguyễn Thị Bích Thủy (2014), "Mối quan hệ giữa Phật giáo Nam tông Khmer ở Việt Nam với Phật giáo Nam tông Khmer ở Campuchia trên con đường hội nhập và phát triển - một số vấn đề đặt ra", trong: Viện Nghiên cứu tôn giáo và Học viện Phật giáo Nam tông Khmer, *Phật giáo Nam tông Khmer đồng hành cùng dân tộc* (Kỷ yếu Hội thảo khoa học), Kiên Giang, tháng 6, tr. 551-558.

9. Vương Xuân Tinh (2019), "Quan hệ của nhà nước với tôn giáo trên thế giới", *Tạp chí Dân tộc học*, Số 4, tr. 3-12.

10. Vương Xuân Tinh - Vũ Đình Mười (Đồng chủ biên, 2016), *Quan hệ dân tộc xuyên quốc gia ở Việt Nam: Nghiên cứu tại vùng Nam Bộ*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.

Một buổi cầu siêu của gia đình người Khơ-me trong dịp lễ Sen Đôn-ta ở sóc Tà Ngáo (ấp Phú Tâm, xã An Phú, huyện Tịnh Biên, tỉnh An Giang),

Ảnh: Vương Xuân Tinh, chụp năm 2018